

WIESŁAW AMBROZIK
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

MAREK KONOPCZYŃSKI
Pedagogium Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie

ZESPÓŁ PEDAGOGIKI RESOCJALIZACYJNEJ

Rozwijająca się od lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku i coraz bardziej autonomizująca się pedagogika resocjalizacyjna oraz towarzyszący temu zjawisku rozwój kadry naukowej, a także proces powstawania w różnych uczelniach publicznych i niepublicznych kierunków studiów w tym zakresie zdecydowały o konieczności stworzenia forum integrującego środowisko naukowe pedagogów resocjalizacyjnych w Polsce. Powołana do życia w ramach KNP PAN struktura miała za zadanie stymulowanie dyskusji naukowych i wymiany doświadczeń w doskonaleniu zróżnicowanego systemu instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych oddziaływań resocjalizacyjnych podejmowanych wobec narastającej liczby osób i grup zmarginalizowanych, wykluczonych oraz wykolejonych społecznie i przestępczo.

Szczególnym celem powołanego Zespołu była konieczność podjęcia przez środowisko akademickie prac nad określeniem wyrazistej wizji funkcjonowania systemu profilaktyki i resocjalizacji w naszym kraju, a więc przestrzeni dotychczas zdominowanej przez nauki prawne oraz wynikającą z nich praktykę oddziaływań prewencyjnych i korekcyjno-poprawczych. Zdaniem współczesnej pedagogiki resocjalizacyjnej tego typu podejście stanowi zaprzeczenie współczesnych naukowych tendencji wyraźnie zmierzających w kierunku humanizowania i uspołeczniania dotychczasowych instytucjonalnych systemów profilaktycznych i resocjalizacyjnych.

Niewątpliwie te właśnie przesłanki zdecydowały o powołaniu 27 stycznia 2012 r. Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN, który powstał z przekształcenia się Sekcji Pedagogiki Resocjalizacyjnej, działającej przez wiele lat w ramach Zespołu Pedagogiki Społecznej KNP PAN. Grupę legitymizującą powołanie wspomnianego Zespołu stanowiło blisko 50 profesorów, doktorów habilitowanych i doktorów prowadzących działalność naukową i dydaktyczną w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej, reprezentujących równocześnie liczne uczelnie wyższe i ośrodki akademickie naszego kraju. Przewodniczącym Zespołu został nestor i niekwestionowany w środowisku autorytet

w zakresie pedagogiki resocjalizacyjnej – prof. zw. dr hab. Bronisław Urban z Uniwersytetu Jagiellońskiego, a jego zastępcami profesorowie: Henryk Machel – z Uniwersytetu Gdańskiego, Marek Konopczyński – z Pedagogium Wyższej Szkoły Nauk Społecznych w Warszawie, Wiesław Ambrozik – z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Obowiązki sekretarza Zespołu podjęła się pełnić dr hab. Beata Pastwa-Wojciechowska z Uniwersytetu Gdańskiego.

Od początku swego istnienia działania Zespołu zostały skoncentrowane wokół następujących obszarów: 1) promowania współczesnych koncepcji resocjalizacji opartych na dorobku nauk społecznych oraz wynikających z nich rozwiązań praktycznych, 2) wspierania rozwoju i kształcenia kadry naukowej i dydaktycznej na potrzeby licznych ośrodków i zespołów pedagogiki resocjalizacyjnej działających w ramach rozmaitych struktur akademickiej pedagogiki, 3) publikowania osiągnięć pedagogiki resocjalizacyjnej oraz popularyzowania ich wśród decydentów i kadry kierowniczej rozmaitych szczebli praktyki resocjalizacyjnej.

W ramach pierwszego obszaru działania Zespołu polegały na patronowaniu liczny konferencjom i seminariom naukowym, które organizowane były w latach 2012–2015 przez uczelnie publiczne i niepubliczne i działające w nich zespoły pedagogów resocjalizacyjnych, ale i również przez instytucje nadzoru i bezpośredniej praktyki resocjalizacyjnej. Niewątpliwie najliczniejsze forum wymiany myśli i współczesnych idei resocjalizacyjnych stanowiły w tym względzie konferencje naukowe organizowane przez liczne ośrodki akademickie. Ich tematyka koncentrowała się zasadniczo wokół współczesnych koncepcji resocjalizacji i możliwości ich wdrażania do praktyki. Równie ważnym przejawem aktywności Zespołu było patronowanie i uczestnictwo członków Zespołu w konferencjach i seminariach organizowanych przez centralne i lokalne ogniwa praktyki resocjalizacyjnej, które każdorazowo stawały się ważnym forum dyskusji i ścierania się rozmaitych poglądów na temat wizji i kształtu współczesnej praktyki oddziaływań resocjalizacyjnych, w tym zwłaszcza tych, które zarówno podejmowane są w przestrzeni rozmaitych społeczności lokalnych, ale i również tych, które realizowane są w warunkach zamkniętych placówek resocjalizacji nieletnich oraz w zakładach karnych dla dorosłych. Szczególnie ważnym forum dyskusji w tym względzie stał się II Kongres Kuratorów Sądowych, który odbył się we wrześniu 2014 r w Warszawie pod hasłem „*Kuratorzy sądowi w służbie społeczeństwu – efekty i oczekiwania*” – w pracach którego obok przedstawicieli resortu sprawiedliwości i praktyków uczestniczyło również liczne grono przedstawicieli nauki, w tym przedstawicieli Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej.

Wyrazem działań promujących osiągnięcia pedagogiki resocjalizacyjnej jest również coraz liczniejsza obecność i uczestnictwo przedstawicieli Zespołu w pracach rozmaitych lokalnych czy też centralnych zespołów eksperckich i doradczych, działających zwłaszcza w strukturach wymiaru sprawiedliwości, edukacji, resortu spraw wewnętrznych, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, czy też w poziomych ogniwach integrujących i koordynujących rozmaite oddziaływania profilaktyczno-opiekuńczo czy resocjalizacyjno-readaptacyjne w przestrzeni określonych społeczności lokalnych czy regionalnych.

Udział przedstawicieli Zespołu w tego typu gremiach ma niewątpliwie realny wpływ na kształt zarówno działalności profilaktyczno-resocjalizacyjnej podejmowanej zwłaszcza wobec młodzieży zagrożonej bądź już wykolejonej społecznie, jak i na charakter działalności prewencyjnej, probacyjnej oraz penitencjarnej prowadzonej w środowisku przestępców dorosłych.

Kolejnym obszarem działalności Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej w minionej kadencji stały się także działania podejmowane na rzecz wspierania rozwoju młodej kadry naukowo-dydaktycznej, związanej już z dyscypliną poprzez uzyskany stopień doktora i pracującej w licznych uczelniach oraz aktywnie uczestniczącej w procesie edukacji na potrzeby praktyki resocjalizacyjnej. Należąca do Zespołu grupa młodych pracowników nauki, legitymująca się stopniem naukowym doktora i stojąca zarazem przed nieuchronną perspektywą habilitowania się, podjęła inicjatywę stworzenia forum środowiskowych seminariów habilitacyjnych, w ramach których poszczególni kandydaci prezentują koncepcję swoich badań i rozpraw. Liderem tej grupy uczyniono dra Macieja Muskałę – z Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu. Przyjęto przy tym taką oto zasadę, że w seminariach tych uczestniczą zarówno reprezentujący różne ośrodki akademickie młodzi pracownicy nauki oraz zaproszeni profesorowie, członkowie wspomnianego Zespołu. Ze względów organizacyjnych zdecydowano, że seminaRIA te toczyć się będą równolegle drogą bezpośredniego połączenia internetowego w Pedagogium Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Warszawie oraz na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w Poznaniu. Zainteresowani uczestnicy w zależności od istniejących możliwości dojazdu będą brali udział w tych spotkaniach w wybranym przez siebie ośrodku. Inicjatywa ta spotkała się z żywym zainteresowaniem całego Zespołu. Do tej pory odbyło się siedem takich spotkań, a ich referentami byli: dr Hubert Kupiec (Uniwersytet Szczeciński), dr Małgorzata Michel (Uniwersytet Jagielloński), dr Przemysław Frąckowiak (Wielkopolska Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomicznych w Środzie Wlkp.), dr Krzysztof Sawicki (Uniwersytet w Białymstoku), dr Beata Boćwińska-Kiluk (Uniwersytet w Białymstoku), dr Agnieszka Barczykowska (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). W spotkaniach tych poza liczny gronem doktorantów uczestniczyli także samodzielni pracownicy nauki w osobach: prof. dr. hab. Andrzeja Bałandyłowicza, prof. dr. hab. Marka Konopczyńskiego, prof. dr. hab. Jacka Hołówki, prof. dr. hab. Wiesława Ambrozika, dr hab. Iwony Niewiadomskiej, dr hab. Beaty Marii Nowak, dr hab. Ireny Mudreckiej, dr hab. Anny Kieszkowskiej. Tematyka tych spotkań dotyczyła m.in.: procesu kształtowania się dewiacyjnej tożsamości u osób wykluczonych społecznie, a także przemian zachodzących w obszarze tejże tożsamości u nieletnich i dorosłych przestępców w toku podejmowanych wobec nich działań resocjalizacyjnych, dynamiki procesu resocjalizacji toczącego się w zakładzie poprawczym oraz miejsca i roli w nim personelu pedagogicznego, objawów oraz psychospołecznego tła zachowań autoagresywnych u nieletnich i zapobieganiu im, subkulturowych uwarunkowań niedostosowania społecznego nieletnich, reakcji wielkomiejskich systemów wychowawczych na zachodzące procesy gentryfikacji.

Aktywność Zespołu podejmowana z kolei w trzecim ze wskazanych obszarów koncentrowała się głównie na stworzeniu ogólnopolskiego czasopisma naukowego poświęconego problemom profilaktyki społecznej i resocjalizacji, które stałoby się zarazem forum wymiany myśli, poglądów i doświadczeń odnoszących się do teorii i praktyki postępowania profilaktyczno-resocjalizacyjnego, a także publikatorem służącym głównie młodym pracownikom nauki do prezentowania swoich osiągnięć naukowych oraz doświadczeń praktycznych. Inicjatywa powołania takiego właśnie czasopisma zapoczątkowana została w 2010 r. i od tego też roku jest ono systematycznie wydawane pod nazwą **Resocjalizacja Polska** (*Polish Journal of Social Rehabilitation*), początkowo jako rocznik, a od 2013 r. jako półrocznik. Obecnie (od roku 2014) wskazane czasopismo wydawane jest równocześnie w formie internetowej, w polskiej i angielskiej wersji językowej. Jego redaktorem jest prof. dr hab. Marek Konopczyński, a wydawcą Pedagogium Wyższa Szkoła Nauk Społecznych w Warszawie. Radę Naukową czasopisma stanowią krajowi i zagraniczni profesorowie reprezentujący rozmaite obszary współczesnej profilaktyki społecznej i resocjalizacji. Postanowieniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 grudnia 2013 r. półrocznik **Resocjalizacja Polska** uzyskał 5 punktów parametrycznych. Należy niewątpliwie podkreślić, że mimo stosunkowo krótkiego okresu istnienia czasopisma rozwija się ono bardzo dynamicznie, co stanowi dla Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej jako jego patrona niewątpliwą satysfakcję. Już pobieżna analiza wydanych numerów pokazuje, że **Resocjalizacja Polska** stała się w myśl jej założycieli platformą prezentowania dorobku polskiej myśli resocjalizacyjnej w wymiarze teoretycznym i aplikacyjnym, a także skuteczną formą jej rozpowszechniania w przestrzeni krajowej i międzynarodowej i to zarówno w rozmaitych ośrodkach działalności naukowej, jak i praktyki resocjalizacyjnej. Minione lata wyraźnie pokazują, że czasopismo stało się naturalną płaszczyzną integrowania się środowiska pedagogów resocjalizacyjnych, a przy tym komunikatorem najnowszych osiągnięć naukowych w dziedzinie pedagogiki resocjalizacyjnej w kraju i za granicą oraz miejscem, gdzie prezentowane są wyniki prowadzonych badań naukowych, zwłaszcza przez młodych pracowników nauki. Ziszcza się również formuła czasopisma jako swoistego pomostu między nauką i praktyką, czego wyrazem są pojawiające się w każdym numerze publikacje o jednoznacznie naukowym charakterze, ale także doniesienia z badań i z rozmaitych działań aplikacyjnych podejmowanych przez rodzime i zagraniczne placówki resocjalizacyjne. Każdy numer czasopisma zamieszcza recenzje nowości wydawniczych z obszaru pedagogiki resocjalizacyjnej. Niewątpliwie nasze czasopismo, ale i liczne publikacje członków Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej KNP PAN, a także ich aktywne uczestnictwo w licznych gremiach ekspercko-doradczych szczebla centralnego i lokalnego pokazują, że współczesne idee resocjalizacji, w tym i niekwestionowane osiągnięcia polskiej pedagogiki resocjalizacyjnej, stopniowo przelamują iście jurystyczno-kryminologiczną wizję profilaktyki społecznej i resocjalizacji, co skutkuje odpowiednimi rozwiązaniami legislacyjnymi oraz programowo-organizacyjnymi regulującymi funkcjonowanie praktyki w tym względzie.

W zakończeniu niniejszego sprawozdania nie sposób nie wskazać na rolę, jaką w polskiej pedagogice resocjalizacyjnej, w tym i w powołaniu Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej KNP PAN, odegrał jego pierwszy przewodniczący śp. Prof. zw. dr hab. Bronisław Urban – zmarły 26 lutego 2014 r., profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczeń i kontynuator pedagogicznej myśli prof. dr. Jana Konopnickiego, twórca Krakowskiej Szkoły Pedagogiki Resocjalizacyjnej, Mistrz, Humanista, Mentor oraz Wychowawca i Promotor wielu pokoleń studentów, doktorów i profesorów, do dziś starających się kontynuować jego psychospołeczną koncepcję niedostosowania i wykołejenia społecznego przekładającą się na kognitywno-behawioralną koncepcję resocjalizacji. To właśnie dzięki staraniom Profesora doszło do ziszczenia się inicjatywy stworzenia czasopisma **Resocjalizacja Polska** oraz powołania **Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej KNP PAN** jako forum wymiany myśli i integracji środowiska pedagogów resocjalizacyjnych, co środowisko pedagogów resocjalizacyjnych stara się kontynuować. Odejście Profesora Bronisława Urbana niewątpliwie pozostawia lukę i pustkę intelektualną, którą oby udało nam się wypełnić i kontynuować w dalszych działaniach niniejszego Zespołu.

Zarysowana w niniejszym sprawozdaniu działalność Zespołu Pedagogiki Resocjalizacyjnej KNP PAN wydaje się potwierdzać słuszność i trafność podjętej wcześniej inicjatywy i decyzji o jego powołaniu. Zostało jednak jeszcze wiele problemów, wokół których winna ogniskować się działalność Zespołu w następnej kadencji Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Z całą pewnością jest to potrzeba wypracowania wiodącego tematu badań koncentrującego się zwłaszcza wokół doskonalenia funkcjonowania rozmaitych obszarów systemu profilaktyki społecznej i resocjalizacji, a w tym służących szczególnie przezwyciężaniu jego funkcji izolacyjnych i wykluczających, które zaktywizowałyby całe środowisko pedagogów resocjalizacyjnych do wypracowania konkretnych rozwiązań modelowych. Innym, równie ważnym problemem wymagającym rozwiązania, pozostaje brak spójnej i jednolitej koncepcji programowej studiów w zakresie resocjalizacji. Ich popularność i wiążąca się z tym rentowność tych studiów niestety spowodowała także, że realizowana w ich trakcie koncepcja programowa z uwagi na ograniczenia kadrowe, ale i również z powodu nieuwzględnienia w niej wszystkich obszarów dzisiejszej pedagogiki resocjalizacyjnej realizowana jest przez wiele uczelni na bardzo niskim poziomie. Dlatego też istnieje pilna potrzeba, aby Zespół Pedagogiki Resocjalizacyjnej pochylił się w kolejnej kadencji również nad wypracowaniem spójnej i zwartej koncepcji programowej tego typu studiów, przy zachowaniu oczywiście tych wszystkich unikalnych często osiągnięć i doświadczeń, jakimi dysponują w tym względzie poszczególne uczelnie czy też określone środowiska, w których one działają. Rzecz bowiem w tym, aby absolwenci pedagogicznych studiów w zakresie resocjalizacji legitymowali się odpowiednią – wynikającą z obecnego stanu pedagogiki resocjalizacyjnej – wiedzą, umiejętnościami i kompetencjami społecznymi.

